

Ph. V. Tobias, Praha – Karolinum.
Foto: Jan Smit, 2000

Tento světově uznávaný antropolog a genetik se narodil 14. 10. 1925 v Durbanu (provincie Natal, Jihoafrická republika).

V roce 1950 ukončil svá studia v oboru histologie a fyziologie na univerzitě v Johannesburgu. Zde v roce 1953 obdržel titul PhD. za práci „Chromozomy pohlavní buňky a evoluce savců“.

V roce 1967 obdržel titul doktora věd za práci „Evoluce hominidů“.

Od roku 1957 se věnuje paleoantropologii, genetice a evoluci člověka. V roce 1964 popsal spolu s Louisem Leakeym a Johnem Napierem druh *Homo habilis* jako samostatný lidský druh.

Profesoru Tobiasovi se dostalo celé řady uznání doma i ve světě za vynikající výsledky v oblasti paleoantropologie a genetiky člověka. Je členem více než třiceti významných vědeckých společností. Patnáct univerzit ho jmenovalo doktorem honoris causa, na jedenácti evropských, amerických a afrických univerzitách je čestným profesorem a na padesáti univerzitách hostujícím profesorem.

Za zásluhy obdržel mnohá ocenění. V roce 1996 obdržel Huxleyho pamětní medaili (cena Královského antropologického institutu Velké Británie a Irska). V roce 1997 mu byla udělena medaile Wood Jonese (uděluje ji Královská kolej chirurgů v Londýně za významný přínos pro anatomii), cena Charlese Darwina (cena Americké společnosti fyzické antropologie) a Bolzanova cena. Byl třikrát navržen na Nobelovu cenu v oboru lékařství a biologie.

Jeho vědecký a lidský rozměr je potvrzen celožitovním bojem za lidská práva a rasovou snášenlivost v jižní Africe.

Martina Chmelová

b. Zprávy z konferencí

Národnostní menšiny a jejich sociální pozice ve střední Evropě

Opava, 5. – 6. října 1999

Ve dnech 5. – 6. října pořádal Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě

společně s Dokumentačním a informačním střediskem Rady Evropy při Evropském informačním středisku UK v Praze konferenci *Národnostní menšiny a jejich sociální pozice ve střední Evropě*. Konference se konala při příležitosti 50. výročí založení Rady Evropy a k 185. výročí vzniku Slezského zemského muzea. Slezský ústav tak pokračoval v celém

cyklu mezinárodních konferencí věnovaných národnostní problematice, k jejímuž studiu přímo vybízí národnostně smíšené regiony Slezska a severní Moravy. Pořadatelé však z Opavy učinili centrum setkání badatelů nad národnostní problematikou z celé střední Evropy. Jenom v posledních pěti letech se na jeho půdě konaly tyto konference: **Etnika v pohybu I.** v roce 1994, **Etnika v pohybu II.** v roce 1996, **Národnostní menšiny a majoritní společnost v České republice a v zemích střední Evropy v 90. letech XX. století.**

Příspěvky, které na těchto mezinárodních konferencích odezněly, byly péčí vědeckých pracovníků Slezského ústavu publikovány na stránkách Slezského sborníku v jeho číslech z roku 1995 a z roku 1997 a v samostatném sborníku z mezinárodní konference z minulého roku se stejnojmenným názvem *Národní menšiny a majoritní společnost...*, který vydal Slezský ústav Slezského zemského muzea v Opavě, Dokumentační středisko a informační středisko Rady Evropy, Opava 1998 a Praha 1998.

Vědečtí pracovníci z vědeckých institucí z Polska, Slovenské republiky, Maďarska a České republiky se i letos stali malou obdobou visehradské čtyřky, když se pokoušeli o nástin problematiky sociálních pozic národnostních menšin v uvedených zemích.

Konferenci zahájil blok společného jednání, na kterém odezněly následující referáty: J. Macháčové a J. Matějčka *Dlouhodobé tendence vývoje pozic národnostních menšin v českých zemích*; dále sociologicky zaměřený referát *Změny sociální struktury národnostních menšin České republiky po druhé světové válce* přednesla Š. Hernová. Na ni navázala H. Nosková referátem *Územní a sociální migrace minorit jako pramen ke studiu*

*novodobých dějin regionů Československa a poté O. Šrajerová příspěvkem *Sociálna pozícia a národné vedomie národnostných menšín**. Společný blok uzavřel P. Kaleta příspěvkem *Ukrajinci ve střední Evropě*.

Poté následovala živá diskuse týkající se nastíněných problémů a terminologie. Otázky účastníků vyvolal zejména příspěvek P. Kalety, v němž autor striktně odmítl existenci Rusínů na východním Slovensku i v oblasti Zakarpatské Ukrajiny na Ukrajině. Většina diskutujících se shodla na nutnosti přesněji popsat a zdokumentovat historický vývoj Rusínů i Ukrajinců v daných oblastech a nedat se ovlivňovat pracemi psanými v uplynulých 50 letech, které existenci rusínského národa popíraly. Rusíny zahrnovaly pod název Ukrajinci, maximálně připouštěly složené označení Ukrajinci-Rusíni. Účastníci konference se dále shodli i na užívání označení národní menšina místo doposud užívaného označení národnostní menšina. Další otázky vyvolaly referáty Š. Hernové, H. Noskové, O. Šrajerové, které obsahovaly rozdílné charakteristiky slovenské národní menšiny v České republice. Zatímco Š. Hernová se zaměřila na zobecnění sociologických výzkumů, H. Nosková si všimla hlavně původu a vývoje slovenské národní menšiny v ČR (Slováci ze Slovenska, slovenští reemigranti ze zahraničí, Romové ze Slovenska i další jinonárodní obyvatelstvo ze Slovenska deklarující slovenskou národnost). Oba výzkumy se doplňují co se týče určení síly národního citění, vědomí i dalších ukazatelů ze života Slováků v ČR.

Po dopoledním společném jednání konference pokračovala v sekcích. V sekci pro období 1918–1938 odezněl úvodní inspirující referát V. Průchy *Sociální a odvětvová struktura obyvatelstva*

podle národnosti v meziválečném období, dále shrnutí výsledku z pokračujícího projektu, který řeší pracovníci Slezského ústavu J. Machačová a J. Matějček pod názvem *Výsledky výzkumu sociálních pozic národnostních menšin v českých zemích 1918–1938*. K. Pudlo přednesl příspěvek *Czynniki wyznaczające pozycje ludności mniejszościowych grup narodowych w Polsce okresu międzywojennego*.

Diskutující se pak zajímali o metodologické přístupy badatelů.

V dalším bloku sekce odezdněl zajímavý a námětově bohatý referát Z. Kárníka *Proměny ve vývoji národnostních menšin Kladenska, Mostecka a Ostravska na předělu let 1916–1921*, s podtitulem *K vlivu proletariátu*. Po něm následoval příspěvek R. Prokopa *K některým zvláštnostem společenských aktivit národnostních menšin a majoritního obyvatelstva ČSR v meziválečném období*. Blok uzavřel referát L. Nesládkové *Sociální profil židovské menšiny na Moravě v meziválečném období*. Všechny příspěvky zaujaly širší záběr, propracovaností tématu, právě tak jako jeho originalitou a novými poznatky. V diskusi odezdněly otázky týkající se podrobnějších údajů z přednesené problematiky, zejména k referátu Z. Kárníka a L. Nesládkové.

Paralelně zasedala sekce pro období po roce 1945, kterou úvodním referátem *Vliv sociální stratifikace menšin v ČR na některé postoje z okruhu národnostní problematiky* otevřela G. Sokolová. L. Arday z Maďarska přednesl příspěvek *Minorities, Migrants and Refugees in the Process of Accessions to the European Schengen*.

Po něm následovaly informace zástupců slovenských občanských sdružení v ČR. N. Vokušová a V. Skalský ze Slovensko-českého klubu v ČR připravili příspěvek *Nový legislativní rámec pre migráciu medzi SR a ČR*.

Jana Haluková z Klubu slovenské kultury hovořila o *Fóru slovenských aktivít – slovenských spolokoch v ČR – ich činnosti a významu pre slovenskú národnostnú menšinu*.

Obsáhlý a metodicky propracovaný úvodní referát G. Sokolové, který přinesl zobecňující poznatky z rozsáhlých sociologických výzkumů, vyvolal také otázky z řad přítomných zástupců národních menšin v ČR, Polsku i Maďarsku, jak aplikovat obdobně zaměřený výzkum na vlastní národní menšinu v prostředí jiné majority.

Poté odezdněl blok referátů věnovaný Slovákům v Maďarsku. J. Chlebnický seznámil přítomné s výsledky sociologického výzkumného projektu *Sociálne zázemie žiakov slovenských škôl*. A. Divičanová přednesla referát *Demografické, sociálne a kultúrne parametre slovenskej menšiny v Maďarsku*. M. Jakobová hovořila na téma *Program revitalizácie slovenskej menšiny v Maďarsku*.

Zájem účastníků národních menšin o problematiku Slováků v Maďarsku byl velký, protože referující volili aktuální současná témata, takže se rozvinula diskuse především k problematice vzdělávání národních menšin v mateřském jazyce.

Na závěr prvního dne jednání odezdněly příspěvky o polské národní menšině v ČR. S. Gawlik referoval na téma *Současná sociální skladba národních menšin a jejich sociální problémy na příkladu polské menšiny*. T. Siwek přednesl referát *Sociální pozice polské menšiny v ČR v podmínkách přechodu k tržnímu hospodářství*. H. Ruseková hovořila na téma *Sociálně kulturní podmínky asimilace polské národnostní menšiny na Těšínsku*.

Ani pokročilá večerní doba nenarušila diskusi o polské národní menšině. Společně s dalšími tématy se pak přene-

sla na přátelské setkání účastníků konference.

Následující den měly v sekci pro období po roce 1945 podle programu odeznít příspěvky polských účastníků konference z Polska. Prvním byl Referát W. Lesiuka *Współczesna mniejszość w Polsce i Polacy w Niemczech w świetle traktatu polsko-niemieckiego z 1991 roku i jego praktycznej realizacji*, dále příspěvek S. Senfta *Kapitał zagraniczny i pomoc gospodarza z RFN a mniejszość niemiecka w wojwodstwu opolskim po 1989 roku*.

Po diskusi následoval blok věnovaný Romům v ČR a SR. N. Pavelčíková přednesla referát *Sociální stratifikace romského etnika českých zemí po roce 1945, jeho vliv na současné problémy*. M. Dubayová se zamýšlela ve svých kulturně antropologických poznámkách nad pojmem chápání domova v romském etnickém společenství. L. Typovská přednesla *Informace o Romském projektu na katedře sociologie FF UP v Olomouci* a M. Blatníková hovořila o poradenských službách v úřadu práce.

Celý blok přinesl řadu otázek o problémech Romů v ČR a SR a diskutující se snažili hledat prostřednictvím referujících odpovědi alespoň na některé nejpalčivější otázky.

Paralelně zasedala sekce pro období 1918–1938, kde v její první části referovali autoři s příspěvky: T. Jiránek: *Potíže se začleňováním německé menšiny do hospodářství ČR v prvních letech existence republiky*; J. Tůma: *Názory německých politických stran na sociální postavení německé menšiny v českých zemích na konci 20. let*; J. Šebek: *Německý politický katolicismus a hospodářská krize 1929–1933*.

Po diskusi pokračovala druhou částí, kde referovali: J. Čechurová: *Menšina v menšině, »Péče« o Čechy v pohraničí*; P. Matula: *Existenčné podmienky českých*

stredoškolských profesorov na Slovensku 1918 až 1938; J. Vaculík: *Česká minorita na Volyni mezi dvěma válkami*; J. Englová: *Zajímavé prameny k poznání sociálních skupin nestátního úřednictva*; J. Premusová: *Vlastnictví jako důvod sídelní skladby Hlučínska*.

Uvedené názvy mají dostatečnou vypovídací schopnost a alespoň v hrubých rysech informují o jednání sekce, které se pisatelka zprávy nemohla účastnit z časových a prostorových důvodů.

Ze závěrečného hodnocení konference, které přednesl Z. Kárník, vyplynulo, že jednání konference posunulo oblast bádání o národních menšinách opět o krůček dál. Všichni účastníci odjížděli s nadějí na pořádání další konference s problematikou národních menšin v příštím roce opět v Opavě.

Helena Nosková

Jazyk a školstvo národnostných menšin na Slovensku a v krajinách strednej Európy v 2. polovici 20. storočia

Stará Lesná, 28. – 30. 10. 1999

Někteří z účastníků konference se za necelé tři týdny setkali na mezinárodní konferenci, kterou pořádal Spoločensko-vědný ústav SAV v Košicích. Pořádal ji nikoliv v Košicích, ale za přispění Nadace Friedricha Eberta ve středisku SAV ve Staré Lesné ve Vysokých Tatrách. Konference se konala ve dnech 28. – 30. 10. 1999 pod názvem *Jazyk a školstvo národnostných menšin na Slovensku a v krajinách strednej Európy v 2. polovici 20. storočia*. Účastnili se jí vědečtí pracovníci, představitelé státní a obecní správy z Rakouska, Maďarska, Ukrajiny, Běloruska, České republiky a Slovenské republiky. Tématem konfe-